
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

Cîte-va gîndiri asupra faptelor omenești.

(sfîrșit).

Am vorbit de fapte rele. — Ce însemnează înse faptă rea și faptă bună? Ce însemnează drept și nedrept? Au oare aceste vorbe o temelie bine așezată, ori sînt numai niște vorbe, cari nu au nici o legătură cu ce-vă real? — Trebuie să căutăm a lămuri aceasta, cu atît mai mult cu cît mulți cred că fac mare lucru, susținînd că *drept* și *nedrept*, *bun* și *reu* nu se află în lume; că prin urmare degeaba se mai caută în lume *binele*, degeaba se încearcă unii a așeză societatea pe *temelii drepte*!

Dacă privim o faptă omenească ca un fenomen fără să gîndim că iese făcută de un om ce face parte din societate, de sigur că nu vom găsi vre o deosebire între o faptă bună și o faptă rea. Tot o mișcare a particulelor de materie iese și una și alta; așa dar din acest punct de vedere tot aceea iese a sfîrși cu o lovitură o pîcatură ori capul unui om; tot aceea a lucră ce-vă cîstit, ori a necăji la spargerea unei lăzi străine, etc. — Deci iese un lucru foarte ușor de înțeles că *binele*, *dreptul*, etc. n'au fință într'un chip absolut și nu-î o dovadă de pătrundere filosofică a susținea asemenea lucruri. Dar a pretinde că tot așa iese și pentru societatea omenească, nu numai că nu-î dovadă de mare pătrundere, ci din contra iese cea mai greșită generalizare, o deplină necunoaștere de ceea ce însemnează *societate*.

Din cele zise urmează că faptele omenești luate ca sim-

ple fenomene nu pot fi deosebite în privința valorii. — Reține de dovedit că nu tot așa iese, cînd îi vorba de societate.

Societatea iese în sine ce-vă *egoist*. — Căci în adevăr pentru ce se formează o societate? — Pentru a putea dură mai mult, pentru a se putea opune mai ușor pricinilor stricătoare. *) — O societate nu găsește *reu* de a nemici pe altele, numai ca să poată iea dură, și în această luptă orî ce mijloc se întrebuițază; aice în adevăr se potrivește zicerea: „*scopul țieartă mijloacele*.” În această privință de sigur că nu vom pretinde moralitate!

Societățile sînt în luptă crîncenă și nici nu se poate să fie alt-feliu. — Cine n'ar rîde de acela care ar strigă în contra mijlocului barbar de a omori prin otravă organismele cari produc frigurile? Acel care ar găsi un mijloc, orî cît de crud, de a nemici germenii cariî produc anghina ar fi neuitat ca bine-făcătoriu al omenirei, țiear de acele organisme ar fi socotit (dacă ar putea iele face aceasta) ca ființa cea mai crudă, și în adevăr acel om ar fi *bun* pentru societatea omenească și *reu* pentru ceealaltă, societate.

Deci *binele* și *reul*, *dreptul* și *nedreptul*, sînt cu totul *relative*.

Dacă cercetăm înse lucrurile înlăuntrul societăței, găsim mijlocul de a deosebi binele și reul, dreptul și nedreptul. — Ceea ce ajută la păstrarea societăței, iese *bun*; ceea ce împiedică aceasta iese *reu*. — Fiind-că societatea tinde a dură cît mai mult, **) trebuie cercetate cu luare

*) Nu vorbim aice despre chipul cum s'a ajuns la formarea deosebitelor felii de societăți, carile au fost pricinile conducătoare la acest feliu de grupare a materiei; judecăm un fapt săvîrsit. — Nu zicem că societatea se formează de o dată cu scop; încetul cu încetul se ajunge la formarea societăței și apoi se vede și scopul.

**) Chiar și acei cariî zic că nu le pasă de va dură sau nu societatea, tot țin la aceasta de vreme ce chiar pe dînșii singuri se păstrează și ieau parte la foloasele societăței. Un asemenea om cînd zice că nu ține ca să fie sau să nu fie societate, vorbește numai ca să vorbească, fără ca faptele să se potrivească cu vorbele.

a minte toate cele ce se potrivesc cu acest scop, pentru ca să se facă, dându-le nume de *fapte bune, drepte, morale*; de asemenea trebuie de înlăturat lucrurile contrarii, numindu-le *fapte rele, nedrepte, nemorale*. *)

Iată cum din interesul societății urmează împărțirea faptelor omenestii.

Din această pricină *morala materialistă* are o temelie mult mai statornică de cât ori ce altă morală. — Morală întemeiată pe D-zeu cade îndată ce se dovedește nefința lui; singură morală materialistă va dura cât și societatea, căci singură iese urmează din natura lucrurilor, singură iese iese întemeiată științific pe cercetarea lumii și a fenomenelor ce se produc în iese. — Ori ce ar zice *teisti*, morală materialistă iese și mai sigură și mai înaltă de cât a lor. Nu se face *metafizică*, nu se primește ca dovedit ceea ce nu iese, se cercetează lucrurile, mersul lor și apoi în chip foarte simplu și adevărat se arată ce urmează din fapte, iesel nu din închipuirii.

Să privim acuma faptele omenestii din alt punct de vedere. Ieste oare cu puțință să sporească puterile cari se află în lume! De sigur că nu. — Am spus mai în urmă că în lume nu se află de cât *materie în mișcare și gol nemărginit*; puterile nu sînt de cât felurite mișcări ale materiei. Apoi socotind materia ca mărginită (cel puțin grupa din care facem parte) și cîtimea de mișcare de asemenea neputînd fi alt felii de cât tot mărginită, de sigur că și suma de puteri trebuie să fie mărginită; așa dar numai felii puterilor poate să se schimbe, ca să avem mai mult una sau alta, dar cîtimea totală de mișcare și prin urmare de puteri, iese aceea-și.

Din cele zise urmează că nu trebuie să așteptăm puteri nouă ca să facă mersul societății către scopul său mai ușor, tot acelea-și puteri și în aceea-și cîtime, cum

*) Se înțelege ca aici nu vorbim despre chipul cum se ajunge mai bine la scopul omenirii, nici cum se potrivește *binele individual* cu *binele social*.

sînt de un timp nemărginit, lucrează la mersul societății numai chipul de întrebuițare se poate schimbă. — Aice găsim cheea organizărilor sociale. — Nu-î vorba de a mări puterile, ci de a ști a le întrebuiță! — Puterile sînt și ar putea să fie societatea de zece și de o sută de ori mai fericită și mai înaintată tot cu aceste puteri, numai cît alt-feliu întrebuițate. — Așa să nu creadă cine-vă că în societatea din timpurile noastre nu se întrebuițază destule puteri; se întrebuițază multe dar fără folos și tot meșteșugul iese de a vedea cum ar putea fi cît se poate mai folositoare. — Un bancheriu de ex. cheltuește o sumă foarte mare de putere pentru a face un lucru nefolositoriu, face o treabă care n'ar trebui să fie; ar fi o mare nedreptate să i se zică că nu muncește! Muncește, dar muncește reu! De sigur că dacă ar întrebuița alt feliu citînea de mișcare pe care o are, ar putea să facă lucruri mult mai de samă. — Nu-î nimene ca să nu cheltuească destulă mișcare pentru a face fapte de samă; reul iese numai într'aceea că cheltuește fără folos. — Chiar și acela care își tîrie picioarele a lene pe toate ulițele, nefăcînd nemică folositoriu, tot cheltuește destulă mișcare pentru a face fapte dacă nu mari, cel puțin mijlocii.

Întemeindu-ne pe cele zise mai sus, putem scoate urmarea că: *acea organizare socială iese mai de samă, care dă cît se poate mai multe prilejuri de a face fapte bune și cît se poate mai puține de a face rele.* — Și pentru a opri faptele rele să nu creadă cine-vă că tot meșteșugul stă întru a le descoperi și apoi a pedepsi pe făptuitoriu! Ușor ar fi dacă s'ar cere numai atîta!*) Și din nefericire mai numai atîta se făcea până acuma! Cu atîta mai puțin se pot opri faptele rele numai prin pedepse, cînd le-

*) Mulți (mai ales juriști) cred aceasta, căci neconținut strigă că pentru moralizarea societății, trebuie de pedepsit pe vinovați cu cea mai mare asprime și își fac o laudă de a pedepsi cu aceeași asprime pe acel care fură o pîne spărgînd un geam ca și pe un tâlhariu mai mare.

gile sînt cum le avem astăzi, în cît chiar sub apăsarea lor, se pot face faptele cele mai rușinoase și jupiturile cele mai mari. — *Pentru a oprî faptele rele trebuie să stărpim pricinile lor.* — Degeaba veți tăiea capetele ucigașilor (vorbim cătră acei cari susțin pedeapsa cu moarte), vă osteniți brațele în zădar mișcînd ghilotina și cărînd trupurile moarte! Alții vor veni în loc și încă mai numeroși! Faceți în tocmai ca și cum vroind a stărpi un copac nefolositoriu, nu l'ați scoate din rădăcină, ci i-ați tăiea numai parte din ramuri; de sigur că crengile vor crește mai multe și mai tari! — Sfîrșiți pricina reului, căci iewe rădăcina, făptuitorii nu sînt de cît ramurile! Până ce nu va încetă sărăciea cea îngrozitoare, cît timp copiii cei mai mulți vor crește ca buruienele fără nici o îngrijire, ba chiar mai reu de cît buruienele, căci iewe au macar hrană; cît timp bătrînii fără vlagă, sau oameni storși înaintea de vreme prin deprinderi, se vor însurà cu fete tinere cu inima de petecă, carile pentru o rochie de mătasă, o pană de struț sau pentru un piano, se mînjesc în cel mai greșos glod; cît vor fi asemenea lucruri, să nu vă așteptați la urmări bune!

Dar, va zice cine-vă, până ce vor încetă toate aceste pricinii va trece mult, ce să facem cu făcătorii de rele? — De sigur că să-i oprim de a face reu, nu tăindu-le capetele, dar scoțindu-i din mijlocul societăței, păzindu-i și căutînd a scoate de la dinșii măcar ce-vă folos pentru societate.

Ca să arătăm că a pedepsi faptele numai, fără a stărpi pricina lor, nu folosește mai nimic, să cercetăm unul din relele cele mai mari ale societăței de astăzi: *prostituția* (patentată sau nepatentată). — Se pot face asupra iewi orî cîte legi veți vroî și tot nu va încetă; facă-se o poliție de moravuri orî cît de aspră, în zădar, căci prostituția are rădăcini prinse bine în sinul societăței. Iewe nu va încetă de cît prin o creștere cum trebuie a fetelor și a băieților, prin asigurarea mijloacelor de traiu orî cui muncește o muncă potrivită cu destoinicia sa,

prin încetarea putinței de a cumpără prin bani orî și ce, prin măsuri care vor face să numai fie oameni, cari, nemuncind nemic, au mai mult de cît le trebuie ca să trăiească și întrebuințază prisosul pentru a cumpără cinstea și munca celor cari n'au ce mîncă *).

După chipul cum am atins această chestie, cred că am mîntuit tot ce aveam de zis asupra ieî. — Altă dată poate să mai cercetăm vre o parte atinsă prea în scurt. — Sînt gata a desvâli și a susține cele ce am zis, cînd s'ar găsi cine-vă să mă combată.

G. N.

Despre chipul cum se poartă cu copiii și cu tinerii popoarele selbatece.

(urmare.)

III

La popoarele africane aflăm tot așa chinuri la timpul cînd copiii încep a se face oameni, la vrîsta „pubertăței“ cum se zice, deosebire de popoarele americane iese că chinurile au luat o formă hotărîtă un feliu de scopire pe jumătate pentru băieți. Și astfel se întîmplă adesea că cel scopit moare. Chiar dacă scapă tot s'a jertfit în locul trupului întreg, o parte însemnată. La Hotentoți iese cîte un bătrîn anume cu acest meșteșug și întrebuințază un cuțit obișnuit înse bine ascuțit și scopirea se face la copii cu vrîsta între 8 și 18 ani. După „operație“ se tirie băietul într'o colibă anume făcută pentru dînsul, rudele petrec ospătîndu-se. Hotentoții cei săraci dau pe copii lor la această jumătate de scopire tocmă după ce ajung la vrîsta de 18 ani, pentru ca *la întimplare să moară*, să nu remie păgubași de cheltuele cel puțin. Pentru ca să fie primiți cu totul între bărbați mai trebuie și altă „cerimonie“; cel mai bătrîn adună pe toți bărbații din *cral* (sat) și-i întrebă dacă li-i cu voie să primească între dînșii pe tînărul cutare, apoi merge de spune băietanului că de atunci încolo nu mai iese datoriu să asculte de mă-sa.

*) Trebuie de ținut înse samă și de boalele care împing la prostituție. — Acestea vor încetă mai greu, dar tot vor încetă, ne avînd atîta prilej de a se întări și nefiind atîtea pricinî ca să se producă; căci și aceste boale au pricinî în parte cunoscute și în parte necunoscute și cari se pot stărpi.

La Cafri se face astfel de scopire o dată la toți băieții ce au ajuns la vîrsta cuvenită, de obicei o dată cu un fiu al șefului care a ajuns la vîrsta cerută. Toți băieții, ce sînt de aceeași vîrstă a ajuns la vîrsta său ce-vă mai mari, se adună la un loc de șef. Îi trimăt într'o colibă făcută anume pentru acest scop, în care trăiesc un timp împreună, și îngrijesc de o turmă de vaci, din al cărei lapte se hrănesc. În sfîrșit îi scopește. „Pun băieții unul după altul cu fața în sus, îi țiu zdavăn de minți și de picioare, un bărbat tare li se pune pe piept, iar omul anume însărcinat cu asemenea treabă îi scopește cu o hasagaie ascuțită . . . apoi pun la rănii niște buruiene tămăduitoare . . . și le leagă. Nu dau voie să se facă coajă pe rană și băieții trebuie să tot le rupă neîncetat, cu chipul acesta se lungește tămăduirea foarte mult și ține până la două luni. . . După tămăduire tinerii aduc străiele, ce purtaseră până atunci, vasele pentru lapte și alte unelte întrebuițate în timpul dintre scopire și dintre lecuire, în colibă și-i dau foc.“ Apoi le dau lănci și alte arme și-i primesc în rîndul bărbaților.—La negrii din pîntrul Africeii se face scopirea la 14 sau la 15 ani și, ca și la Cafri, se face de o dată la mai mulți băieți de aceeași vîrstă. *Mungo-Park* spune că îi lasă două luni de zile fără să-i puie la vre-o treabă, în toată vremea aceasta formează o societate, numită Sobimana. „Trăiesc din pomene“. Ieste de crezut că trăiesc și din prădăciuni, căci prin îndepărtare din comună se cercă de sînt sau nu în stare tinerii a trăi fără ajutorul părinților. *Bambuck* spune lămurit că acesta ieste scopul îndepărtării tinerilor. Și fetele sînt supuse la încercări de acest fel la Cafri și la Negri.

La locuitorii de la Rio-Nunez, după *Caille*, adună la un loc băieții între 12 și 14 ani și înștiințaza pe vrăjitori—Simo. Acesta vine să-i scopească. După operație merge Simo în pădure și iea cu dîsul toți copiii scopiți. De atunci încolò nu mai au *nici o legătură cu cei din satul lor*. În pădure șed în colibi făcute de crengi. Trupul și-l acopăr numai cu frunze. Pentru a se putea înturna la satul lor, copiii trebuie să fie rescumpărați. La șept-opt zile aduce Simo pe cei rescumpărați,—ceialalți stau cu dîsul în pădure, vin în sat numai la vremea secerișului, apoi se întoarnă înapoi în pădure. La *Coiășii* în Africa, după spusa lui *Dapper*, alungă în pădure băieții scopiți. Acolò șed ani și Segonii, bătiinii comuneii, îi învața să cunoască drepturile satului și războiul. Încercările la carile se spun băieții se cheamă *Belli-Paarto* sau *Belli-Paaro*. *Coiășii* spun în chipul următoriu ce însemnare și ce înțeles au: Ieste „o moarte și o naștere din nou; cei ce au trăit în pădure și au învățat cele de trebuință de la Segonii se schimbă cu totul, mor pentru viața și ființa veche și primesc minte și în-

telepciune nouă. Dapper ne spune că băieții cînd se întorc din pădure se arată pare că atunci ar fi venit întăiea oară pe lume și pare că nici n'ar fi știut unde le locuiesc părinții, sau cum îi chieamă, ce felii de oameni sînt, cum trebuie să se spele sau să se ungă. Sogonii trebuie să le spuie toate. Dintru'ntăiu vin din pădure împodobiți cu buruiene și cu pene de pasere, mai tîrziu li se dau straie, mărgean și dinți de leopard.“

Dl. Kulischer crede că poate scoate închiere din asemănarea obiceiurilor din Africa cu cele din America și zice că chinurile la cari-s supuși tinerii nu-s de cît o repetare a încercării de omor asupra acelor cari au fost cruțați în vremea copilăriei. Nici nu poate fi vorbă, după D-sa, de vre-o explicare raționalistă a scopirei și a bătăilor. Ce-î drept oamenii au căutat a dă altă explicare acestor obiceiuri moștenite din vechime și zic că n'au de scop a omori copiii ci numai îi *deprind* pentru greutățile vieței. Obiceiului vechiu îi fabrică altă pricină numai să nu-l lepede. Și faptul că băieții vor avea să fie soldați se iewa ca pricină pentru a-î trătă aspru.

V

În Australia și Polinezia se găsese acelea-și cazne la timpul trecerei din copilărie în tineretă. Și în aceste regiuni se obișnuiește scopirea. O dată cu dinsa sau în locul iei au deprindere de a-î ciuntî la vre-o parte a trupului. De pildă, le scot cîte un dinte ori le taie o bucată di'ntr'un deget. Aceste părți tăietate sau scoase țin locul trupului întreg. Obiceiurile sînt de asemenea însoțite de cerimonii cari arată *tot o moarte și o re-înviere.*

„La Cap York, au obicei că-și scopesc pe băieți și le scot cîte un dinte, amîndouă operațiile se fac la un loc ascuns în pădure.... Urmează o lună de zile, în timpul căreia tinerii sînt ca niște neofiți în vrednicia bărbăției....; după ce trece timpul acesta se întoarnă a casă tot cu podoabele ce le purtau în ziua cînd li s'au făcut operațiile amintite mai sus pe cari le și poartă până ce cad singure.“ La Gulburni, la miează noapte de Melbourne, trei bărbați duc în pădure pe tînarul care trebuie să fie „inițiat“ în bărbăție, acesta stă acolò două zile și o noapte, își scoate cei doi dinți de sus de dimnainte, îi păstrează și-î dă mamei lui cînd se întoarce înapoi. Apoi iear merge în pădure și șede două nopți și o zi.“ În alte părți ale Australiei înnainte de scopire îi bat tare cu vergi.

În Australia resăriteană îndată ce sînt într'un sat mai mulți băieți ajunși la pubertate, resună de o dată un strigăt în pădure...

bărbații îi scot din sat îi duc într'un loc ascuns și li se fac cunoscut datoriile bărbatului, tot odată joacă, se luptă, etc. La popoarele de pe lângă țermuri scot băieților câte un dinte de dinainte din falca de sus. *Hunter* spune cum scot dintele: îi taie gingina cu o scoică ascuțită desprinzindu-o de dinte; lovesc cu un bețișor în dinte de mai multe ori apoi îi dau o lovitură de-l scot—rana se bobotește și băieții trebuie să sufere fără să arăte vre-o durere.

Obiceiul scopirei se pare că l'au luat de la credința că ast-feliu jertfind o parte așa de însemnată a trupului dau cât se poate mai mult în locul băietului întreg. Obiceiul de a scoate un dinte sau doi îl vor fi luat ca să imiteze faptul firesc al schimbării dinților de lapte, după cum trecerea de la copilărie iese însoțită de căderea dinților, tot ast-feliu au voit să fie și cu trecerea de la tineretă la bărbăție.

În Sparta pe băieți cum împlinea șapte ani îl dădeau *paidenomului*, care-l așeză într'o grupă de băieți de aceea-și vristă. Grupele cele mici se numeau *ilai* sau cum s'ar zice *polcuri*, mai multe *polcuri* formau o *turmă* sau *trupă*.

Tot traiul tinerilor iera regulat cu gând de a-i „întări, în-virtoșă“. „Îmblau desculți, cu capul gol, suptire și prost îmbrăcați, de la doi-spre-zece ani în sus îmblau și iewarna tot cu un straiu numai, pe cînd oamenii în vristă purtau cite două, un singur straiu trebuia sa le ajungă tot anul. Părul îl purtau tuns, n'aveau voie să se scalde ori să se ungă singuri, afară de cite-va ori pe an, dormeau fără așternut și fără acoperitori, numai pe paie sau pe fin, și de la cincî-spre-zece ani, pe papură și stuh..... Mîncarea iera nu numai foarte proastă, ci și așa de puțină, că nici nu ajungea pentru saț, și băieții, dacă nu vroieau să răbde de foame, n'aveau de cît să fure.“ Afară de pedepsele obișnuite pentru greșeli iera în fie-care an o *biciuire* la altariul Artemidei Orthia sau Orthosia, acolo băteau tinerii până ce-i împleau de sînge și se socotea ca rușine a arăta durere ori a se ruga să înceteze biciuirea, acela care suferea mai ușor se numea *bomonicas*, învingătoriu la altariu, și iera laudat. Se întimpla că unii chiar mureau în timpul bătăiei“. Acest obicei s'a păstrat până foarte tîrziu la Sparta. Acei ce-și închipuie că sînt cine știe ce deosebiri între felul de viață al Indo-europenilor și între al altor rase n'au de cît să asemăneze obiceiurile Spartanilor cu cele ce am arătat la popoarele selbatece din toată lumea.

Asemenea felu de creștere al copiilor se întrebunță în Europa în veacul de mijloc. Ieată ce ne spune sfîntul Augustin despre sine: „Mă dădură la școală, ca să mă învețe științele, al că-rra folos, sârmanul de mine, nu-l văzui, dar bătăi am suferit.....

Părinții înse se uneau cu metoada școalei, și mulți din cei ce au ales această viață (învățătura), ne-au pregătit drumul cel anevoios, trebuie să mergem pe dînsul *cu chin și cu osteneală*, fiii lui Adam au suferit și mai mult. " Mai departe ne spune sfîntul Augustin că părinții rideau de „chinurile, făcute nouă băieților de profesori... Ne plăcea jocul, și ne pedepseau pentru dînsul, bătrîniții făceau tot ca noi. (Ie vorba de jocuri ca cel de cărți, etc)."

Fie bogați, fie săraci, în veacul de mijloc, creșterea ieră „aspră, varga ieră întrebuițată pentru pedepse, postul și închi-soarea ierău între pedepsele școlare." în universitatea din Paris „ieră obișnuită bătaiea cu vergi, școlarii primeau loviturile pe spatele desgolit, în fața rectorului și a procuratorilor; și această pedeapsă cunoscută pe la 1200 și care ieră foarte obișnuită în veacul al XV-lea o sufereau și bacalaureații.

Erasmus ne spune următoarele despre creșterea într'un Colegiu din Paris, în anul 1496 : „Patul ieră virtos, bucatele așa de rele și așa de puține, munca și vegherile așa de grele, în cît mulți tineri cu talente mureau în anul di'ntăiu după ce soseau, sau orbeau, nebuneau, etc. Pedeapsa cu bătaie se întrebuița și cu asprime tălhărească." Într'un manuscript de la 1560 se spune că în Eton-Colege, în Angliea, vinerea ieră zi hotărîită pentru pedepse, *flogging day*. Așa dar găsim în veacul de mijloc întocmai ca la selbateci *sistemul învîrtoșerei prin asprime și al despărțirii tinerilor din mijlocul societăței*. Despărțirea tinerilor am văzut'o și la selbateci și nu-î de cît o imitație a aruncărei copiilor mici. În veacul de mijloc obiceiul primii sprijin și din faptul că toată știința se dădea în mănăstiri și anume în latinește. Băieții și fețele mergeau în mănăstiri ca să învețe. Ierău deci despărțiți din lume. Cînd se întorceau a casă ierău ca străini, pare că luaseră o viață nouă, ierău ca *reînvieți* ori *renăscuți*, n'aveau nici asemănare în privința minței cu copilăria. De la început școala n'avea scop a pregăti pe tineri pentru viață, ci a formă un om nou, care nu fusese mai înainte. Numai încet încet s'au prefăcut în sistem de creștere pentru viață, obiceiurile vechi.

Până aici scrie Dl. Dr. Kulischer, nu știm din ce pricină s'a oprit în drum, tocmai cînd mergea mai bine, adecă de ce n'a vorbit și despre chipul cum se poartă parinții și profesorii cu copiii în societatea de astă-zî. Noi neavînd nici un feliu de piedecă vom arăta cum se petrec lucrurile și în această privință atît în țara noastră cît și în Europa și credeam că acei dintre cetitorii noștrii cari nu credeau că în civilisația noastră se ascunde încă multă selbătăcie, se vor încredința ușor că se înșelau.

(Va urmă).

I. Nădejde.

Monologul unui vagabond.

Ieată-mă-s!.. se măcară lumea că mi-s pletele 'ncălcite
Că mă strîng subț gard la umbră cu picioarele zgîrcite
Că mi s'ochii plini de lacrimi și obrazu'ngălbenit,
Cînd flămînd de alaltă-sară stau aice'ncremenit!
Ah! mi-î foame, foame, foame și mi-î dor de lucruri bune,
La o masă boerească astă-zî, doamnă, cum m'ași pune,
Să mîinuc claponi și rețe și curcani și prepeliți
Și plăcinte coale calde tot să stai să le înghiți!
Și pe urmă după masă să-mi aducă diu dulap
Gărăfoare pîntecoase cu rachiu și cu vișnap
Și dulceți cu apă rece pieptul mîeu să-mi recoresc
Ca să pot cu glas puternic la fecior să poroncesc:
„Măi Ioane!“ . . . „Eacă'ndată!“ . . . „Ad'o perină din ietac! . . .“
Să mai stau puțin de vorbă, o țigară să-mi mai fac
Și s'adorm visînd c'afară ploaiea bate 'n cercevele,
Pe cînd ieu la gura sobei stau scăpat de vremuri grele
Și mă bucur de avere, de moși nenumărate
Cu livezi și vii frumoase și ogoare semănate
Și priveec cum vine carul de la moară cu făină,
Cum merg vitele la apă și oițele la stîină,
Cum hargăți adapă caii și dau vacelle'n ocol,
Rag vițeii, cîinii latră . . . în lătratul lor mă scol,
Mă'nvitesc de colo colo, mă mai pieptău pe musteață . . .
„Măi Ioane!“ . . . „Ieaca'n dată!“ . . . „Iau mai adă-mi o dulceță!“

Minte sacă și nebună lumea'ntreagă tu o vînturi
Pe cînd hoitul mîeu, sârmanul, stă aici bătut de vînturi
Foamea crudă mă sleiește tu te'ndopi până te saturei
Și voios ca după masă cu boierii stai la sfaturi.
Ah! mi-î scirbă și mi-î cîudă să trăiesc așa pe lume
Azvîrlit în colb de uliți, fără sprîjin, fără nume,
Un butuc, o buruieană ce se scutură de vînt,
Trece viforul de iearnă și o zmulge din pămînt.
Nu-î de chip și zeu că-mi vine într'un ceas de nebulie
Să m'ațin la drumul mare, să m'apuc de haîducie
Și'n ciocoi se bat cu hurta, arză-i para focului
Cu-o lovire trei de odată să remie locului!

Ieaca măi!.. Grăit'ai, frate, ca Ion gură de aur
Și te crezi mai sus de vulturi, tu, sârmaue pui de graur

Să te-apuci de haiducie!... Cap strîcat și minte goală
Vine potera frățică, și te prinde ca din oală,
Si te judecă boierii, focul iadului să-î frigă;
Înse tu păn mai în colo ai și pus de mămăligă.
Mulți de-ai tăi văzut'am frate, tîrîndu-se pe uliți
Cu'n ciubăr de apă'n spate între-a puștilor lungi sulți
Rași pe cap, pe față galbeni, tremurînd ca vai de diuși
Par'că frigurile rele își făcuse cuib într'înșii.
Mulți văzut'am duși la ocnă, mulți plîngînd priu șali la curte.
Cine înse pleacă capul plînsul lor ca să-l asculte
Ai furat, atît e totul, dar de ce? . . lor ce le pasă?
Se succesc de colo colo și mereu mereu te-apasă.
Nu! mai bine sărăciea și-a ursitei grele vremuri
De cît tot cu frica'n spate și de umbra ta să tremuri.
Om de treabă fii pe lume și cu toți trăiești în pace
Căci și cîntea-î lucru mare, zeu așa, cînd n'ai ce face!

Dar mi-î foame, foame, foame, mi se uscă limba'n gură,
De trei zile nu-î de șagă, n'am mîncat o fărîmătură,
Mi-ași da sufletul pe-o pîne, ochii, zeu, din cap să-mi sară
Să mă 'ndop odată bine și se crăp chiar pănă 'n sară.
Cu-î să dai?... Și ce? un suflet! Vai! sărman, sărman de tine
Vrai mîncare, mergi la muncă!... Poate zeu! e'ar fi mai bine
Să nu stau așa de geaba... Ian să văd ce-ași face oare
Să mă pon chelariu sau pristav sau vătav de casă mare;
Dar chelariu cine m'ar pune și vătav cine m'ar face,
Vezeteu ar fi de samă, dar la cai mie nu-mi place.
Dar fecior?... să șterg ciubote și să spăl mereu la blide,
Toată pofta de mîncare, cînd gîndesc mi se închide.
Ș'apoi unde-o pui și asta să fii slugă la ciocoi,
Carii după cum le vine își bat joc și rid de noi.
Unul suduie și altul plin de draci și plin de nazuri
Tot pe tine, măi Ioane, se descarcă de năcazuri.
Toată ziua cal de poștă, noaptea'ntreagă stai de strajă
Par'ca'i fi o fată mare ce se mîngîie cu vrajă.
Așa traiu ie traiu de cîne, așa traiu ie traiu de vită
Las' mai bine sărăciea fără vreme să mă'nghită,
Lasă foamea să mă strîngă și urgia să mă bată
Lasă zdrențele să curgă de pe mine!... Niçi odată
Fie gerul cît de aspru, foamea cît de nemiloasă
N'oiu sluji de jucărie ciocoimei ticăloase!
Ce-mi remîne?... rîndășia, dar rîndaș să fiu nu-mi vine,
Pentru zece lei pe lună să-mi dau pielea de pe mine
Să muncesc și zi și noapte să n'am leacă de odihună,

Batir caldă mămăligă s'o mînînc și iew în tihnă,
Nu se poate căci boierul s'a sculat din somn cu toane
Fugî de grabă pân' la poștă sau la hală, măi Ioane!
Și te duci, căci n'ai ce face mai apuci o'mbucătură,
Și-o pornești în fuga mare mestecînd mereu diu gură.
Vii a casă, altă poznă, iear de sus te crăiniceste
„Măi Ioane, pune ieapa și la vie te pornește!“
Cînd îi una, cînd îi alta, cînd is toate la un loc
C'ai se șezi măcar o clipă nu te plînge de noroc;
Taie lemne, cară apă, dute'n tîrg des-demineată,
Dar de vii cam roș de-afară rumenit de ger pe față
„Jești bețiv!.. și cînd ciocoful se greșeste'n socoteală:
„Mi-ai băut de sigur banii ce ți-am dat de cheltuieală!...
Ieată plata boierească!.. chinuri, muncă și ocară!...
Pînea celor ce-o cîștigă ie ca fierea de amară
Căci năcazul o frămîntă și năcazul o dospește
Și cu lacrimile voastre, muncitori, se plămădește.
Voi munciți și vouă hrana vi-î cu dramul cîntărită,
Cînd sudoarea frunței voastre curge'n față dogorită,
Căci o vitrigă poveste ie stăpîină peste oameni:
Altul vine să culeagă ce'n pămînt te-ai pus să sameni!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Slugărească cu-î îi place iew nu pot să fiu slugarnic
Ș'apoi zeu că nu-î de mine să muncesc și să fiu harnic.
Nu-s născut în zi de lucru, ce-o să fac păcatu-î mare,
Dar păcatele-s pe oameni, zice-o vorbă mi se pare.
Cum se stau închis la curte, cînd sosește primăvara,
Cînd voios privighitoarea cîntă'n crînguri toată sara,
Cînd pe cerul ce s'aprinde dogorit de miî de raze
Fluturași și păserele prin lumină scînteiează?
Cum să nu te duci atuncea de la tîrg și de la muncă
Și s'alergi în fuga mare la pîrăul cel din luncă,
Unde-ascuți pe iearbă verde dulce zgomot de izvoare
Ș'adormind mai uîți, sărmane, gîndul reu ce te omoară.
Zeu! uitați-vă la mine; numai zdrențe și potloage
Hoitul mîeu abie se ține șovăind pe cotonoașe,
Capul slab bălălăiește cînd pe spate cînd pe umăr
Și cînd merg ai zice, frate, pașii miei c'ași vrea să-î număr.
Foamea cruntă făr' de vreme gîtul mîeu o să-l zugrume
Dar n'ași vrea să-mi schimb vieața pe tot aurul din lume.
Lasă gerul să mă'nghete și căldura să mă ardă
De cît cine de ogradă gîtul mîeu să-l pun în zgardă.
Ca o stîncă mă apasă al vieții jalnic greu
Ș'oiu să mor, lipsit de preot într'un șanț, sârmanul iew!

Dar ce-mă pasă păn' atuncea lumea'ntreagă o cutrier
Cu furnicele bogate mă strecor și ieu, un grier.
Toată ziua-î serbătoare, serbătoare luna'ntreagă,
N'ai stăpin și n'are cine capul tău mereu să-l dreagă
Vrai să dormi. închide ochii n'are cine să te scoale.
Și lungit pe iearbă verde așternutu-î cît de moale.
Traiul mîeu e făr de grijă, n'ar fi grijă de mîncare,
Dar pe lumea ticăloasă grijă de-aceastea cine n'are,
Nu le bag nici ieu în samă și răbdînd le vin de hac ;
Căci de-ași vrea să-mi fie ciudă n'ași avea ce să le fac.
Și cînd scîrba, boala, truda dau năvală peste mine,
Cînd de chinuri și năcazuri să-mi ieu lumea'n cap îmi vine
Îi mai zic și ieu din gură cîte-o doină cîte-un cîntec
Și cu degetele toate bat din cobză peste pîntec.

A. C. Cuza.

Bruxelles Octomvrie.

DIN POEZIILE LUÎ EMINESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Împărat și Proletariu.

Pe bănci de lemn în scunda tavernă mohorîță,
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lîngă mese lunge stătea posomorîță,
Cu fețe întunecoase o ceată pribegită,
Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

Ah! — zise unul — spuneți că-î omul o lumină
Pe lumea astă plină de-amaruri și de chin ?
Nici o scîntee n'tr'însul nu-î candidă și plină
Murdară iese raza-î ca globul cel de tină
Asupra cărui dînsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-î dreptatea ? — Ceî tari se îngrădiră
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi,
Prim bunuri ce furară în veci vezi cum conspiră
Contra celor, ce dînșii la lucru-î osîndiră
Și le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor vieată,—
Trec zilele voioase și orele surid,
În cupe vin de ambră — iarna grădini, verdeată,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață
Iei fac din noapte ziua ș'a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dînșii iewa nu există. Înse
V'o predică, căci trebui să fie brațe tari
A statelor greoaie care trebuie 'mpinse
Și trebuesc luptate resboaiele aprinse;
Căci voi murind în sînge, iewi pot să fie mari.

Și flotele puternice ș'armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș'acele milioane, ce în grămăzi luxoase
Sînt strînse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și-s supte din sudoare prostitutul popor.

Religiea—o frază de dînșii inventată
Ca cu ai ei putere să vă aplece 'n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de resplată,
După ce-amar muncirăți, mizeri vieața toată,
Ați mai purta osînda, ca vita de la plug?

Cu umbre, cari nu sînt, v'a'ntunecat vederea
Și v'a făcut să credeți, că veți fi respălătiți....
Nu! moartea cu vieața a stîns toată plăcerea
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n'are di'ncolo, căci morți sînt cei muriți

Minciuni și fraze-î totul ce statele susține,
Nu-î ordinea firească ce iewi a fi susțin,
Averea să le aperi, mărirea ș'al lor bine,
Iei brațul teu innarmă, ca să lovești în tine
Și pe voi contra voastră în luptă iewi vă mîn.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste
Voi, ce din munca voastră abiea puteți trăi?
De ce boala și moartea să fie partea voastră
Cînd iewi în bogăție cea splendidă și vastă
Petrec ca și în ceriuri, n'au timp nici de-a muri?

De ce uitați că'n voi ie și număr și putere? —
Cînd vreți, puteți prea lesne pămîntul să'mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să 'nchid avere,
Pe voi unde să'nchidă, cînd împinși de durere
Veți crede c'aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Iei îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă
Și sucul cel mai dulce pămîntului îl sug,
Iei chieamă 'n voluptatea orgiei zgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase:
Frumusețile-ne tineri bătrîni lor distrug.

Și de 'ntrebați atunciă vouă ce vă remîne?
Munca, din care dînși se 'mbată în plăceri,
Robiea vieața toată, lacrimi pe-o neagră pîne,
Copilelor pătate mizeriea 'n rușine, ...
Iei tot și voi nemica... Iei ceriul, voi dureri!

De lege n'au nevoie — virtutea ie ușoară
Cînd a-i ce-ți trebuiește... Iear legi sînt pentru voi,
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară
Cînd mîna v'o întindeți la bunuri zimbitoare,
Căci nu-i iertat nici brațul teribilei nevoi.

Zdrobiți orîndueala cea crudă și nedreaptă
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați
Atunci cînd după moarte resplată nu v'asteaptă
Faceți ca 'n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fie-care, și să trăim ca frați!

Sfărmați statuea goală a Venerei antice
Ardeți acele pânze cu corpuri de ninșori
Iele stîrnesc în suflet, ideea neferice
A perfecției umane și iele fac să pice
In ghiarele uzurei copile din popor!

Sfărmați tot ce ațiță inima lor bolnavă
Sfărmați pälăte, temple, ce crimele ascund
Zvirliți statui de tirani în foc să curgă lavă
Să spele de pe pietre pănă și urma sclavă
Celor, ce le urmează păn la al lunei fund!

Sfărmați tot ce arată mîndrie și avere,
O! dezbracați vieața de haina-î de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi — de urît,
Să fie un vis numai, să fie o părere
Ce fără de patimi trece în timpul nesfîrșit.

Zidiți din dărmăture gigantici piramide
Ca un *memento mori* pe al istoriei plan,
Aceasta iese arta ce sufletu-ți deschide
Naintea vecinicieî; nu corpul gol ce rîde
Cu mutra de vîndută, cu ochiul vil și viclean.

O! aduceți potopul, destul voi așteptarăți
Ca să vedeți ce bine prin bine o să ieșă,
Nemic... Locul hienei îl luă cel vorbaret,
Locul cruzimii vechi cel lin și pizmătareț,
Formele se schimbără, dar reul a remas.

Atunci vă veți întoarce la vremile aurite
Ce mitele albastre ni le șoptesc ades
Plăcerile egale, egal vor fi împărțite,
Chiar moartea cînd va stînge lampa vieții finite
Vi s'a părea un înger cu părul blond și des.

Atunci veți muri lesne fără de amor și grijă
Feciori-or trăi 'n lume cum voi ați viețuit,
Chiar clopotul n'a plînge cu limba lui de spijă
Pentru acel de care norocul avu grijă
Nimeni de-a plînge n'are, iel traiul și-a trăit.

Și boale ce mizeria și-averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu 'ncetul s'or topi,
Va crește tot ce 'n lume iese merit să crească
Va bea pîn 'n fund cupa pîn va vrea s'o zdrobească,
Căci va muri cînd nu va avea la ce trăi.

.

Pe malurile Seinei în faeton de gală
Cezarul trece palid, în gînduri adîncit
Al undelor greu vuet, vuirea în granit
A sute d'echipajuri, gîndirea-î n'o înșală ;
Poporul loc îi face făcut și umilit.

Zimbirea lui deșteaptă, adîncă și tăcută,
Privirea-î ce cetește în suflete-omenești
Și mîna-î care poartă destinele lumestî,
Cea grupă zdrențuită în cale-î o salutî.
Mărirea-î ie în taină legată de acești.

Convins ca voi îel iese 'n nălțimea-î solitară
Lipsită de iubire, cumcă principiul rău
Nedreptul și minciuna al lumעי duce friu.
Istoria umană în veci se desfășoară
Povestea-î a ciocanului ce cade pe ilău.

Și îel — îel vîrful mîndru al celor ce apasă.
Salută 'n a lui cale pe-apărătorul mut.
De ați lipsi din lume, voi cauza 'ntunecoasă
De răsturnări mărețe; mărirea-î radioasă,
Cezarul, chiar Cezarul de mult ar fi căzut.

Cu-ale voastre umbre nemica crezătoare
Cu zimbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mințea, de droptate și bine rîzătoare,
Cu umbra voastră numai puteri îngrozitoare,
La jugu-î îel silește pe cei ce l'au urit.

.

Parisul arde 'n valuri, furtuna 'n îel se scaldă,
Turnuri cu fațade negre trăsesc arzînd în vînt —
Prin limbile de flacări, ce'n valuri se frămînt
Răcnete, vuet de-arme pătrund marea cea caldă
Evul e un cadavru — Paris al lui mormînt.

Pe stradele 'ncrușite de flacări orbitoare
Suiți pe baricade de bulgări de granit
Se mișc batalioane a plebei proletare
Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
Și clopote de-alarmă resună răgușit

Ca marmura de albe, ca ieă nepăsătoare
Prin aerul cel roșu, femeî trec cu arme'n braț
Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sinii lor acopăr — ie ură și turbare
In ochii lor cei negri, adînci și desperați

O ! luptă-te 'nvălită în pletele-ți bogate
Ieroic iese astă-zi copilul cel pierdut !
Căci flamura cea roșă cu umbră-i de dreptate
Sfîntește-a ta vicață de tină și păcate
Nu ! nu iești tu de vină ci cei ce te-au vîndut !
.....

Scînteie marea lină și placele iei sure
Se mișc una pe alta ca pătură de cristal
Prin lunce prăvălite, din taînica pădure
Apare luna mare cîmpiilor azure
Umplîndu-le cu ochiul iei mîndru, triumfal.

Pe undele încete își mișcă legănat
Corăbii învechite scheletele de lemn
Trecînd încet ca umbre — țin pînzele umflate
In fața lumii care prin iele atunci străbate
Și 'n roată de foc galbîn stă fața-i ca un semn.

Pe maluri zdruncinate de aiurirea mării
Cezaru 'nceă veghiază la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase — și 'ntinse-a apei arii
In cercuri fulgerînde se pleacă lin suflării
Al zefirului noapții și sună cadentat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată
Căkînd pe virf de codri, pe-a apelor mării
Trecea cu harba albă — pe fruntea 'ntunecată
Cununa cea de paie îi atirna uscată —
Moșneagul rege Lear.

Uimit privea Cezarul la umbra cea din nou
Prin creța-i cărei, stele lin tremurînd transpar
I se deschide 'n minte tot sensul din tablouri
A vieții scîpitoare... a popoarelor ecouri
Par gîsură ce îmbracă o lume de amar :

„In orî ce om o lume își face încercarea
Bătrînul Demiurgos se opinteste 'n van
In orî ce minte lumea își pune întrebarea
Din nou : de unde vine și unde merge ? Floarea
Dorințelor obscure sădite în noian.

Al lumi 'ntregul sîmbur, dorința-î și mărirea,
In inima orî căruî i-as uns și trăitor,
Zvîrlire hazardată cum pomu'n înflorire
In orî ce floare 'ncearcă întregă a sa fire,
Ce'n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ieî înghieată,
Se petrifi-ă unul în sclav, alt 'mpărat,
Acoperind cu noîme sărmana lui vieată
Și arătînd la soare-a mizeriei lui fața
Fața — căci înțelesul i-acela-și la toți dat.

In veci acelea-și daruri măscate cu-altă haină
Și 'n toată omenirea în veci acela-și om —
In multe forme-apare a vieții crudă taină
Pe toți ieă îi înșală, la nime se distaină,
Dorinți nemărginite plătînd într'un atom.

Cînd știi că visu-acesta cu moarte se sfîrșește
Că'n urmă-ți remin toate ast-feliu cum sînt de dregi
Orî cît ai dregi 'n lume — atunci te obosește
Eterna alergare... și-un gînd te-ademeneste :
„Că vis al morți' eternă ie vieța lumi 'ntregi.“

X.

Bărbatul Isteț.

(Anecdotă populară).

Un barbat cu-alui femeie într'o zi se ciondănea.
Iel din cîmp venind a casă, s'a fost pus de-o moroncea :
Că degeaba șede a casă prin cotrută ticăind,
Cînd la cîmp iel vai sărmanul numai căde 'n bot lucrînd.
— „Dacă-ași fi ca tine-a casă, zeu, m'apuc pe capul meu
„N'ași avea 'ntr'o zi ce face, doar din capăt să le ieu...
„Păn pe-amiează cu năpaste, zice, tot ar fi sfîrșit
„Și de-acolo păn la toacă m'ași umfla și de dormit“,
— „Bine, atunci femeiea zise, dacă iești așa voinic
„Poți chiar minî să stai a casă nici o vorbă n'am să zic“.
Se 'nvoiră.

Deminează, hai femeiea chiar se duce
Să lucreze 'n țarină, înse, lui-îi spune să s'apuce :
Niște unt întăiu s'aleagă, puii-apoi să-î scoată afară

Și cu cloșca, dar să cate nu cum-va să-î țiea vr'o cioară,
Ori vr'un uliū ce-va; copilul iar să-l scalde, să-l grijească
Și malaiul din covată care șede să doșpească
In cuptoriū să-l puie; borșul să-l așeze frumșel
Iear la foc, să puie 'ntrinsul și piperiū și pitrinjel
Și să cate-apoi și alte treburi ce va mai gasi
Ca o bună gospodină ce se prinde că va fi.

Cum s'a dus femeiea 'ndată vrind s'aleagă 'ntău smintina
Bete 'ntrinsa pân ce-asudă, pân îi amorțește mîna
Și văzind că nu s'alege și cu țiea se zăbovește,
Vrind și alte tr-bi să facă, ca mehenghiū se so-otește
Să se bată untul singur și budăiu 'n spate-și leagă
Să-l hurduce la tot pasul și smintina să s'alegă.
Vrind apoi s'aducă apă, cînd se duce la fîntiua,
Huștuliuc, budăiul varsă, umple apa de smintină.
Și se umple și pe dînsul de se duce ciorciolit
De credeaî că dintr'o oală cu smintină a fost ieșit.

Duce-apoi și-a casă apă ca să facă o scaldătoare.
Scoate-afară-apoi și cloșca, leagă pân de picioare
Cite unul toți cu-o șfară și de cloșcă-apoi auina
Nu cum-va să-î țiee uliul, să se teamă de gîină.

Face foc să dea mălaiul, dar copilul plînge.
Pân copilul liniștește focu 'n urmă mai se stînge.
Drege focul, borșul pune și prin casă mai grijind
Haide odată-aude-afară cloșca grōznic cloncîind.
Iese-afară. Un uliū zărește, de la cloșcă un puiū luase,
Dar legat fiind, și cloșca prin vîzduh o rîdicase
Și-o ducea. — Iel strigă 'n urmă, dar remine tot strigînd,
Căci eu tot cu pui cloșca se tot duce cîrîind.

Vra s'arunce după dînsul și ia fugă unde o 'mpunge,
Uliū 'n zbor se duce, trece; iel în urmă supărat
După uliū în sus cu cușma de degrabă a arîncat,
Și căzînd ștobîle în baltă la 'notat apoi s'a pus.
Vra s'o scoată, apa-î mare. Se desbracă, n'are cînd,
Căci căciula nu-l așteaptă ci se duce înotînd.
Tot a mers iel, multă vreme după țiea s'a alungat
Dar s'o scoată u'avu parte, făr de cușmă s'a 'nturnat.

Merge-a casă iar la treabă și mai umblă se 'nvirtește
Pitrinjel în borș să puie și Piperiū își amintește.
Fuge-afară, strigă ciniī pe Piperiū și Pitriinjel.
Pitrinjel cu coada scurtă și la trup mai mititel,
Iar Piperiū cu coada lungă cum ie lupul din potaie ;
Lui Piperiū îi taie coada, celuilalt piceoru-ī taie.
Le-a pirlit frumos și 'n oala cea cu borș apoi le-a pus
Cum femeia-l învățase dimineața cînd s'a dus.

Iea copilu-apoi să-l scalde și-l așază frumușel
Intr'o albie 'nvăbindu-l ș'apoi toarnă peste iel
Clocotit de-l opărește, și cu gîndul liniștit
Dă de-o parte covățica socotind c'a adormit.
În sfîrșit la rînd mălaiul în cuptoriū venind să dea,
În cuptoriū făcînd o borta l'a turnat de sus prin iea.

Dar cu-aceste și cu alte mari isprăvi ce-a săvirșit
Se trecuse toată ziua, mai ieră la amurgit,
Și femeiei să-ī arăte că i colea voinic bărbat
Că de mult sfîrșise treaba mers'a deci de s'a culcat.

Cînd femeia vine sara și-l întrebă, iel îi spune
Ca precum i-a zis să facă le făcuse toate bune ;
Le-a sfîrșit de mult pe toate și de-atunci a și dormit.
— Dar cloșca și cu puī unde-s ? Spune i-ai păzit ?
— Da, păzit. Dar ce hărămurī ! Uliul naibeī i-a luat...
— Cum, cu totul ?!

— Se 'nțelege căci pe toți i-am fost legat...
— Dar mălaiul ?
— Heī, mălaiul de demult l'am și turnat.
„Ieu l'am pus, bre, cu covata, doar la dracu-ș mai bărbat.
— Cum turnat ?!

— Am spa't deasupra...
— Cum îi dete naiba 'n minte !...
„Că-mī va face iel comedii m'asteptam ieu din 'nainte.
„— Dar pe straie ce iești scîrnav ? Ce comedii ? Ce-ai pățit ?...
— Iea budaiul cu smîntina s'a vîrsat și m'a stropit....
— Cum se poate să se verse ?! Unde dracul l'ai fost pus ?...
— După cap. Și la fîntină s'aduc apă cînd m'am dus
„S'a vîrsat atunci....

— În apă ?..

— D'apu 'n oală socotești ?...

— Dar Piperiū ce dracul are? Țibă cîne ce scîncești?...

— Iea, păhaie-afurisită, vra să-mi facă marafet
„Celalt tace, și piciorul doar aceluia i-am tăiet!...
„Ieară iel de coadă țipă.

— Cum la dracul, ai fost nebun?.

— Ba, le-am pus în borș, ca omul, după cum mi-ai zis să pun.

— Dar copilul?

— Hei, copilul cum l'am pus de l'am scădat
„Adormit'a mititelul. Și acum doarme, îi tot culcat.

— Dragul mamei, zice mama, și să-l vadă s'a pornit,
Dar mergînd găsi copilul mort ca morți'nțepenit.

Plîns'a iea, cum plînge mama, a răcutit, a tot țipat,
Păuă cînd trecîndu-i plînsul de bărbat cu ochii-a dat.

„— Fugî de-aici atunce-i zise, dinainte-mi nu mai sta,

„Mi-ai mîncat copilul, du te, bagă-ți capul unde-va

„Ca să-i facem îngroparea, știi că banî n'avem nemic“.

— D'apoi unde-ași merge oare?

— Unde știi atîta-ți zic.

„Mergi la nașul Popa....

BCU Cluj / Centrul de Cercetare și Editare „Bine”, zice Iel, și Iel pornește;

„Iear femeiea năcăjită fuga'n urmă-i și răcnește:

„Ce te duci cu tidva goală? Iea-ți căciula“.

Iel iear vine,

Și la dînsa 'ntinde mîna.

— Ce te 'ntinzi acum la mine?

„Fugî de aici și-ți cată singur unde cașma a-zî ți-ai pus.

— Apu'n baltă'am dat'o, dar cu apa s'a tot dus.

— Osindi-te-ar, mergî la dracul“, zice iea și iel pornește.

Deridică iea prin casă și copilul mai bocește,

Dar bărbatul ca să vie parcă nici nu se giudește.

Iese iea să vadă unde-i, mai întrebă de vecine

— Unde-i, unde-i? Ieară una ce pe urmă-oleacă vine,
zice :

„Lele ieū ți-oî spune, nu i pierdut al tău bărbat,

„Căci cu capu'n poarta popei l'am văzut acum bîgăt.

T. D. Speranță.

Despre strigoii și strige sau strigoaice.

De la timpul cînd a ieșit numărul cu articolul despre strigoii și până acum, mi s'au trimis mulțime de povestiri atît din Iași cit și din districtul Fălciu, cred că în curînd voiți primi și de aiurea. Pană atunci voi publică pe scurt materialul ce mi s'a trimis; iar după ce voiți fi adunat astfelîu material cit mai bogat de la Romîni voiți pași mai departe și voiți arătă ce cred alte pooare în această privință

Din Iași am primit de la Dl. A. Gorescu, unul din abonații noștri următoarele cunoștinți:

Strigoii se mai cunosc și de pe aceea că aũ picioare ca de capră ori de gîscă, tot odată aũ obiceiũ de a se arătă adesea sub chip de călugări și de a se preface în cîni, în găini și în alte dobitoace. Se leagă de oameni, dacā le respunde cine-vă cînd îi întrebă ori îi strigă, de asemenea se zice că nu-i bine să chîem noaptea mița s'au cînele că poate aude vre un strigoii și o pātești. Cînd strānuți noaptea și-ți zice cine-vă „de bine“, să nu mulțamești, că poate fi strigoii și capătă putere de-ți suge sîngele. Se zice de asemenea că strigoaicele ieũ mana vacelor și de aceea se pun brazde în stîlpii de la poartă în spre sfîntul Gheorghe. Cine vede strigoii bătîndu-se pātește reu: dacā le respunde, il apucă la bātaie; de nu, rātăcește și dă în vre un ieaz ori groapă. Venirea strigoilor la locul luptei se prevestește printr'un vuiet ca de tunet.

Ieată acuma cite-vă povești despre strigoii:

Fata Maranda spunea că o dată de ziua tātāni-su, viind tîrziu a casă, s'a întilnit cu un călugăr. Călugărul a întreat'o unde se duce, iea i-a spus, atunci strigoii s'a luat după dînsa; pārinții cum il văzură, au început a-l pofti să între, însă mama Marandei băgă de samă că oaspele avea picioare de capră. Îndată aprinse tāmîie, strigoii începũ a pufăi și a da înapoi pană ce și ieși din casă. Cum l'au văzut afară au încuiet de grabă ușele și s'au

pus pe ars tămîie, pe rugăciuni și pe mătănii; strigoii tot morăia pe la ferești și tocmai la cîntatul cucușilor a pîerit.

Iată o povestire despre bătăile strigoilor și a strigoaicelor spre sfîntul Andrei.

Se spune că un călăraș din Miroslava dormea în spre sfîntul Andrei la o babă. Într'un tîrziu se trezește și ce să vadă: baba la vatră se ungea cu ce-vă dintr'un hîrb, nu trecu mult și țuștiu strigoaica pe horn. Călărașul iea sabia se unge și iel tot din hîrbul babei și se trezește de o dată la o respintene cu o droaie de strigoii între cari și baba. Strigoii se băteau tot zicînd niște cuvinte (pe cari, din nenorocire, le-a uitat Dl. Gorescu). Soldatul s'a amestecat și iel la luptă, iel dădea cu sabia, strigoii îl zgîrieau cu unghiile. Cînd au cîntat cucuși s'a trezit omul în pat înse ostenit și zgîriet.

Povestea cu fata cea de împărat a auzit'o și Dl. Gorescu cam altfel și a nume numai D-sa o cunoaște în trei chipuri. Acel ce mînea în beserecă ieră după unii un soldat, după alții un băiet sărac, după alții un ibovnic sărac; dar toți au cerut cite trei care de curechiu, cite trei de cartofe și cite trei de sfecele. Aceste lucruri le-a așezat în trei colțuri ale beserecei, ieră păzitoriul a stat dinnaintea icoanei Maicei Domnului, închinîndu-se. Fata s'a prefăcut în bivol și după ce a mîncat curechiul, cartofele și sfecele s'a sculat în două picioare și a venit să mînințe și pe băiet, dar au cîntat chiar atunci cucuși și bivolul a crăpat, împlind besereca de singe negru ca păcura, căci singele de strigoii iese negru ca și cel de drac.

Iată acuma povești trimese de un elev de aici din Iași.

O fată se îndrăgise cu un flăcău străin care tot venea pe la clăci. Fiind că iel o tot îndemnă să meargă cu dînsul, fata s'a dus și s'a întrebat de o babă cum să facă. Baba a învățat'o să lege de sumanul flăcăului o ață și să o lase să se depăne, cînd se va duce iel a casă, mai pe urmă să tot stringă ața și se vadă unde-î va fi flăcăul.

Fata făcù după povață și, luîndu-se într'o sară după flăcău, ajunse la o beserecă, uitîndu-se pe fereastră, ce să vadă, flăcăul ședea în strană și rodea un cap de om. Fata la fugă și a spus în sat că flăcăul ieră strigoii.

În povestea următoare se vede ce a pățit o fată care n'a ascultat de povețele babei. În loc se caute unde șede flăcăul, fata a fugit cu dînsul, dar norocul ieî că a luat un val de pînză. Merge fata cu flăcăul, cît merge, de la o vreme ajung la un ținterim, strîgoiul îndeamnă pe fată să între pe bortă în mormînt, fata nu vrea și-i zice lui să între. Iel întră, fata îi dă valul de pînză și strîgoiul începe a trage; fata lasă valul și la fugă, ajunge la un sat; nicaieri nu vede lumină, numai la o casă se zărea un pic, fata întră acolò și vede un mort în mijlocul casei. Fata se ascunse dăpă cuptoriu, numai ce veni și strîgoiul și începù a cere fata de la mort. Mortul (poate și iel strîgoiul) spunea că n'are nici o fată la dînsul, apoi începură a se bate și se bătură până la cîntatul cucoșilor, cînd căzură amîndoi morți; cum se albî, de ziuă fata se furișe din casă și spuse ce-a pățit. Oamenii merseră de bătură pari de stejar în inimile strigoilor, cînd au ajuns pari în inimă au țipat și nu s'au mai sculat din mormînt.

După aceea ieaca și altă poveste din care se vede obiceiul strîgoilor de a se preface în cîni, precum și că femeile sau fetele luate de strigoî se pot face și iele strîgoaice.

Un flăcău strîgoiul, căci avea coadă lungă ca delup, luă femeie într'un sat și trăiea destul de bine cu dînsa. O dată ieră să se ducă femeia la popușoi, bărbatu-su i-a spus să iea sama că are să vie la dînsa un cîne mare, negru și are să dee de tot s'o minînce, iea înse să nu se sparie, să iee lemnul de la car și să-i deie peste bot și cum l'a încruntă scapă de dînsul. După ce s'a dus femeia la popușoi, strîgoiul s'a suit pe-un deal, s'a dat de trei ori de a tumba și s'a făcut cîne negru și mare și a pornit la femeie, cum a ajuns, de tot la dînsa s'o rupă. Femeia iea lemnul de la car și-i trage cîte-vă, dar degeaba,

nu-l putea încruntă, apucă atunci grebla și-i trage una de tocmeală peste bot, de i-au căzut doi dinți. Cînele a fugit, s'a făcut iar om și a venit la femeie, dar cu gura plină de sînge și cu doi dinți căzuți. Atunci s'a priceput femeiea că bărbatu-su a fost cînele cel negru. Mai pe urmă căzù la pat strigoïul și muri, îi făcură cele cuvenite și-l puseră în mijlocul casei cu icoana pe piept. Femeiea ședea de-l păzea, numai vede că se scoală strigoïul și dă după dînsa, femeiea fuge și n'a scapat de dînsul pînă ce n'au venit și alții să stee cu femeiea pînă ce l'au îngropat. La cîte-vă zile după îngropare ședea femeiea în casă cu mai mulți oameni—cînd de o dată vede că intră în casă o găină neagră și se bagă sub ceaur. Un om merge s'o vadă o ie'a'n mină și cînd s'o arăte se face nevăzută. A mai venit strigoïul de cîte-va ori, dar n'a putut intră că ierau toate lucrurile resturnate. Oamenii i-au bătut un par de stejar în inimă, dar fiind că n'au nemerit'o bine, peste patru-zeci de zile iar a venit a casă, cu scriiul în cap, a luat femeiea și a făcut'o strigoaică. Ca să scape de dînsii le-au bătut cîte un par de fier ascuțit în inimă.

Tachi Ochiu de la Deleni, lingă Huși, vor fi vr'o patru ani, ieră strigoïu. Cît trăi pîerea din casă aproape de cîntatul cucușilor. Fu primariu. După moarte găsiră la mormîntul lui o bortă cît o gură de ulcică prin care ieșea strigoïul, se făcea cîne, venea a casă și împlă vîjîind în prejurul ieî, se mai făcea capră, gînscă și ca să nu mai ieasă îl omorîră cu un par de stejar. A curs dintr'însul un sînge negru ca cătranul și a țipat foarte tare. Cînd l'au dezgropat, l'au aflat cu față'n jos în scriiù.

Tot în județul Fălciului la Cretești ieră un om și o femeie. De la un timp luă sama bărbatul că femeiea lui se punea în toată sara în vatră și torcea pînă aproape de cîntatul cucușilor și înnainte de cîntat pîerea, ducîndu-se prin horn. După ce a murit, venea noaptea la copii și-i la. Omul îi întrebă cine i-a lăut, ieî spuneau că mama și că le dădea și parale, dar pînă a doua zi se făceau căr-

buni. Într'o noapte s'a pus omul la pîndă și i-a tras o palmă cînd a văzut'o, femeea a fugit pe horn. Bărbatul a spus prin sat și oamenii s'au dus la mormînt au găsit bortă și au omorît strîgoaica tot cu un par de stejar.

Tot în județul Fălciu ierau doi ciobani unul slab și unul gras. Cel slab ieră strigoii, o dată ședeau așindoi de vorbă, cel gras zice, celuilalt: „Măi ce mama dracului ai, de iești așa de ogîrjit și de prăpădit.“ — „Iean culcă-te de sară în locul mîeu și vei vedea de ce-s așa.“ Ieră noaptea spre Sfîntul Andrei. Cel gras se prinse, noaptea numai ce vine o strigă, și îl lovește peste cap cu căpășrul, îl prefăce așa în cal, se suie pe dînsul și-l strunește să o ducă la locul unde se bat strigele. Acolò s'au pus pe bătut, iear pe dînsul l'au lăsat lîngă gard, iel a lepădat căpăștrul și cînd a venit striga, i l'a pus ieși și a făcut'o ieapă, apoi a încălecat pe dînsa și s'a primblat prin sat pînă la cîntatul cucușilor, cînd a pierit strigoaica. Măi pe urmă au aflat mormîntul ieși și au omorît'o.

O fată din districtul Iași se măritase cu un strigoii și de altfeliu nu-i făcea nemica, numai îi aducea tot carne de om de-i făcea mîncare. Strigoii se făcea ba babă, ba femeie tinără și o tot ispitea cum trăiește cu bărbatul. Femeea nu spunea nemică. O dată s'a prefăcut strigoii ca mama fetei și atunci i-a spus fata toată pricina. Strigoii s'a încruntat, a omorît copilul și femeea și i-a mîncat.

Măi ieată și un mijloc de a face pe un copil cu coadă să nu fie strigoii. Au obicei că le taie în fie-care lună o dată coada cît crește, așa cred că nu poate să fie strigoii.

I. Nădejde.

Dl. Dr. Severeanu orî Civiale?

În No. 6, anul al III-lea, al revistei „Spitalul“ din București a fost publicată o observație culeasă de dl. L. Iarchi, intern la Spitalul Colțea; ie vorba de scoaterea unei pietre din beșică și se spune cum a făcut Dl. Dr. Severeanu operația. În No. 7 Dl. St. Posa, intern al a-

celuiea-și spital, arată altă operație tot ca cea descrisă în No. 6 și închee cu următoarele: „Ca reflexiune, principalul iese de menționat procedeul operator. Combinațiunea de talie (tăietură trebuia să zică, dar fiind franțuzește, „*taille*,” ce iera de făcut?) perineala mediană cu cea bilaterală pe care dl. Dr. Severeanu a urmat'o atît aci cît și în cazul publicat în numărul trecut, iese un procedeu ce nu se menționează în autori, dar care se recomandă prin sine însu-și ca superior cu mult asupra celor alte două procedee practicate separat. Iel deschide calculului (pietrei) un spațiu mai larg de extracție, pe unde ar putea fi scos un calcul destul de mare, fără înse a dă multă întindere celor trei laturi a inciziilor, iar prin aceasta fără a prezentă nici un pericol. Onoarea revine operatorului nostru și pentru aceasta trebuie să-l numim *procedeul d-lui Dr. Severeanu*.”

De unde a luat dl. Posa că „procedeul” nu iese în autori? Spus'a asemenea lucru și dl. Dr. Severeanu, ori dl. Posa a vroit să-l lingușască? Ori cum, reu iese la capăt, căci „procedeul” iese descris cum vă puteți încredința din cele ce urmează și *Civiale* trăiea pe la începutul veacului nostru.

Rev. „Spitalul” an. III. No. 6.

*Spitalul Colța. — Serv. D-lui
Prof. Dr. Severeanu.*

*Calcul Vezical. — Extractu prin
talia perineală. — Vinderare.*

Oservație de L. Iarchi internul
serviciului

Procedeul întrebuițat în acest caz de dl. prot. Dr. Severeanu e o combinație a taliei mediane cu talia bilaterală — Ast-feliu prima parte a operației adică incizia părților moi până la uretră a făcut'o prin procedeul taliei mediane pe

Manuel

de

Médecine Opératoire

par

J. F. MALGAIGNE

Seconde partie.

Paris 1877.

Taille médio-bilatérale. — Procédé de Civiale. — Elle ne diffère guère de la taille bilatérale que par la manière de faire l'incision de téguments. — Cette incision se fait sur le raphé médian dans une étendue de 3 c. m. et s'arrête au

când tăierea colului și a prostatei a făcut-o prin acela al taliei bilaterale. Pag. 187.

Rev. „Spitalul“ No. 7. an. III.

Spitalul Colța.—Serviciul chirurgical al d-lui Prof. Dr. Severeanu.

Calcul Vezical.

Estracție prin talia perineală, observație culeasă de internul serviciului, St. Posa.

„Atunci operatorul cu un bisturiu făcând incisiunea în tegumente în sens longitudinal pe rateul median după curbura cateterului, incisia începe la o distanță de 2 c. m. de la anus și se prelungeste în sus 2 c. m. și jumătate, tegumentele țesutul celular și aponevroasa inferioară fiind tăiate operatorul introduce indicatorul mâinei stîngi în plagă se servă de el ca conductor bisturiului iar cu dreapta practică incisia celor alte părți perineală și porțiunea părții membrănoase a uretrei.

Lăsînd bisturiul luă litotomul dublu și după ce fixă deschiderea lamelor îl introduce în plagă, etc. etc, Pag. 216.

Restul e ca în talia bilaterală.

devant de l'anus. — On coupe couche par couche jusqu' à ce qu'on arrive sur le bulbe *qu'on ménage* avec soin. — Continuant à couper dans la partie inférieure de la plaie, on arrive sur la portion membraneuse de l'urèthre, qu'on ponctionne et qu'on incise.

Le reste se passe comme dans la taille bilatérale sauf que l'incision de la prostate est faite moins obliquement, en se servant du lithotome double à lames transversales. — Civiale conseille de ne donner aux lames un écartement de plus de 25 m. m.

Pag 619.

GĂTEALA *).

Numai două din simțurile omenești sînt artistice: simțul auzului și al văzului, pe cari le numim intelectuale. Fiînd că numai întipăririle primite prin organele acestor

*) După *Tetourneau* traducere.

Un Student.

două simțuri pot fi reînviete; numai iele pot fi chierate în minte prin imaginație, cu sau fără voiea noastră. Omul poate încercă a le arătă din nou întocmai cum le-a văzut ori auzit făcându-le de feliurite soiuri, combinându-le în miș de chipuri. De ac-lea s'au născut artele frumoase. Dar ieste o arătare, mai simplă și mai veche da simțului de frumos: gustul împodobirei, care se află pe tot pămîntul, chiar acolò unde nici urmă nu se găsește, de arte plastice, de pildă la Fuegieni. Omul înainte de a zugrăvi și de a sculptă alte lucruri și-a zugrăvit și sculptat trupul.

Dorința de a fi frumos, adecă de a face asupra sa și asupra celor ce-l văd o întipărire plăcută prin culoare și prin forma trupului, nu o găsim numai la om. Multe dintre animale o simțesc și o arată, mai cu samă în așa numitul anotimp „al amorurilor.“ Nu poate fi tăgăduit faptul că unele păseri știu să-și netezască penele, să le arăte plăcute și să le facă strălucitoare. De pildă hulubii, curcanii și păunii, etc. S'ar părea că nici un animal n'a gîndit a se împodobi cu lucruri străine. Totu-și o pasere din *Nova Guinee* ale cărei obiceiuri ni le a descris *O Beccari*, ie pe acest drum. Adevăr, nu-și împodobește trupul, dar în anotimpul „amorului“ pregătește un soi de grădină împodobită cu flori strălucitoare și cu pietre colorate; face chiar în acest „eden“ un soi de clădire, și îndată ce isprăvește acest rai pămîntesc, își aduce femeea, parcă ar voi să o subjuge prin asemenea strălucire.

Omul, fiind mai cuminte de cît animalele, întrebuintază pentru a fi, ori pentru a părea, frumos, născociri mai multe; și ie foarte bine a studiea această aplicare la deosebitele triburi ale neamului omenesc. Chipurile întrebuintate sînt feliurite și pot fi împărțite în mai multe soiuri și categorii.

Omul vechi din pricina golicîunei lui obișnuite a gîndit mai întâi să-și zugrăvească și să-și *tutueze* acele părți ale trupului cari mai bine puteau fi împodobite. Aceasta s'ar putea numi *faza primitivă* a împodobirei.

Au mers unii foarte departe, sculptînd trupul prin ciuntiri, pe cari le voiu înșiră.

Acolò unde civilizația se desvălea, omul se îmbracă din ce în ce mai mult așa că părțile cari puteau fi împodobite cu zugrăveli și cu tatuări erau mult mai puține. Și mai cu samă ciuntirele și schimbările de formă, fiind din ce în ce mai desprețuite, se părăsiră. În această epocă, gustul împodobirei stă în podoabe purtătoare și trecătoare: cum sînt juvaierile, cari au încă oare care legătură cu ciuntirile, orî gătelele capului mai mult orî mai puțin artistice; dar mai cu samă se silesc a schimbă tăietura straielei și a potrivii colorile.

Despre boiele și tatuare.

Cît ie vorba despre împodobire, apoi în toată *Melanezia*, de la *Tasmania* până la *Papuasiea*, ieste în obiceiuri o asemănare foarte mare, și mai ar fi cine-vă dus a crede că au o origină comună, dacă o mulțime de fapte n'ar arată că spiritual omenesc, mai cu samă la început, lucră în același chip în toate țerile și la toate rasele.

În toată *Melanezia*, culoarea roșie are cea mai mare cinste, și de obicei cu aceasta le place să se zugrăvească. Bietul *Tasmanian* își ungea trupul cu grăsime de *wombat* de vițel de mare, orî de cangur, etc. în care mai adăugea lutisor. Înainte de a merge la joc orî la vizite, cavalerii de modă, *australieni*, își trag pe piept și pe picioare linii roșe și albe încrucișate. Ast-feliu împodobiți, se privesc și se rotesc cu o plăcere și cu o fudulie pe care nici nu o pot stăpini. Femeile *australiene* se împodobesc mai puțin de cît bărbații, lucru ce se întimplă foarte des la selbateci. Înainte de bătaie, bărbații se gătesc, ungindu-se cu colorii galbene și roșii. În *Papuasiea* și în *Caledonia nouă*, culoarea roșă ie mai puțin întrebuințată în gătire. Totuși *Neo-Caledonienilor* le place roșul și se silesc a-și înroși părul cu var.

Pentru a se înfrumuseța, *Melanezianul* se și tatuează puțin. În *Tasmania* și în *Australia*, atît bărbații cît și

femeile își făceau ori își fac încă, cu o pîeatră ascuțită, niște tăituri lungi și paralele pe piept, pe mîni, pe umeri și pe pulpe, și cari tîmăduite remin de o culoare mai deschisă. Și aceasta ie o podoabă foarte prețuită în Australia. Tatuarea Papuașilor din Guineea Nouă ie tot ast-feliu, numai la ieși tăieturile adesea se încrucișază, și în unele triburi, tutuarea ie numai pentru bărbați.

Mai cu samă în Polinezia tatuarea ie foarte întinsă și din ce în ce mai cu ghibăcie făcută. Chipul tatuărei din Melanezia ie foarte aproape de cel din Polinezia. Melanezienii fac numai tăieturi și nu se încearcă a colora cicatricile, pe cînd Polinezienii nu fac de cît un feliu de împunsături în cari pun materii colorate. Ceii întâiū le fac cu o pîeatră ascuțită ori cu dinți de rechin, cei de al doilea cu un pieptene cu cîți-vă dinți ascuțiți. În *Zelanda nouă* amîndouă modele s'au amestecat. Aice tatuarea cu tăieturi ie temelia, dar cea cu împunsături slujește spre a împodobi și a încărcă izvoadele. Pun mare însemnătate pe asemenea podoabe; ie un semn de mîrire, care se face mai cu samă pe față, în un soiū de arabescuri, și femeiele lor le ie aproape oprită, această podoabă. Figurile sînt boite și tatuatoriul are îngrijire de a le zugrăvi mai întâiū pe piele ca în Polinezia. Tatuarea de pe frunte la Neo-zelandejiū a avut cîte odată o însemnare neașteptată. Așă de pildă, niște misionari cumpărind de la un șef cît-va pămînt, semnul de pe față vînzătoriiului a fost desemnat în act ca un chip de iscălitură.

Totu-și această tatuare așă de iscusită nu împiedecă pe locuitori de a se zugrăvi. Ceii din Noua Zelandă au obiceiū de a-și unge trupul și fața cu o unsoare amestecată cu lutișor roș și, fiind că nu ie oprită femeilor, de aceea iele se boiesc mai mult de cît bărbații, cari adesea se mai stăpînesc de a se boi măcar pe obraz de frică să nu-și ascundă tatuările.

În toate celelalte arhipelaguri polineziene, tatuarea cu împunsături ieră sau ieste încă singură întrebuintată. Numai ceii mai de rînd și copiii ierău scutiți de tatuare; iear bărbații și femeile se tatuau cu îngrijire, mai cu

sămă ceî dintăiū; femeile își tatuau puțin fața, înse își destoeau inima prin aceea că își tatuau pulpele de sus și dosul cu izvoade felurite, pe cari le arătau cu plăcere. În toate aceste insule tatuarea ieră de obiceiū colorată negru și cîte odată albastru. Dar această modă care se găsea până prin insulele Paștelor, ieră pe drumul părăsirei, încă din vremea călătoriei lui *Kotzebue*, în vremea aceea locuitorii insulelor *Navigatorii* se mărgineau a se boi albastru de la șolduri până la genunchi făcîndu-și ca un chip de pantalonî.

În sfîrșit tatuarea ie foarte cumpătată în America, dar se vede și în America de miează-zi la mai multe triburi. La acestea ie din potrivă podoabă femeiească și nu stă de cît în cîte-vă linii trase pe fața: de obiceiū ie semnul că fetele sînt bune de măritat. Indienii din America de miează noapte, cari sînt așa de ghibaci în zugrăvire de „totemuri“ și de ieroglife, nu întrebunțază mai de loc tatuarea, afară de femei cari își fac oare cari semne pe fața.

(Va urmă.)

Sofea Nădejde.

Despre electricitate.

(urmare.)

Înainte de a merge mai departe trebuie să îndrept o greșală strecurată în numărul trecut. În loc de a zice că *electricitățile de acela-și felii se resping și cele de felii deosebit se atrag*, la pag. 239 s'a zis tocmai din potrivă. Firește că cetitorii, chiar dacă n'ar fi știut dinnainte această lege, vor fi văzut de pe experiențele descrise mai sus ce-vă că legea a fost dată greșit; dar spre mai mare siguranță n'am voit să las greșala neîndreptată.

Până acuma am arătat experiențele, ușoare defăcut, din cari urmează că toate corpurile frecate pot să se electrizeze; deosebirea ieste numai că corpurile numite *bune conducătoare*, dacă nu le ținem prin mijlocul unor cor-

purî neconducătoare îşi pierd electricitatea ce o capătă fără încetare aşà că nu-î chip să le vedem trăgînd corpurî uşoare.—Fierul ca şi alte metale iese bine conducătoriu, stecla şi rişina sînt rele conducătoare.

Ieată acuma altă experienţă din care vom putea scoate alte închieri. Luăm două tăbliţi rotunde, de metal, cu cîte o coadă de stecă, frecăm tăbliţele una de alta ţinîndu-le de cozi şi apoi le despărţim iute. Cercînd acuma, vedem că amîndouă tăbliţele sînt electrizate şi dacã cercãm cu pendulul electric ori altfeliu, vedem că una iese încercatã cu electricitate de cea rişinoasă şi una cu de cea stecloasă. Pentru a face mai simţită electricitatea trebuie ca discurile să nu fie în totul de acela-şi feliu, dacã sînt de acela-şi metal unul trebuie să fie mai cald, etc. În asemenea caz tăbliţa cea mai caldã se electrizazã ca rişina, cealaltã ca stecă. Dacã am luã două tăbliţe rotunde, una de stecă lustruitã şi una de metal ori de lemn acoperit cu postav şi ţinîndu-le de cozi le vom frecã, ne vom pu'ea încredinţã că una s'a electrizat ca rişina şi una ca stecă. Dacã le apropiem de pendul fără să le despărţim vedem că nici nu trag bombiţa, nici n'o împing; prin urmare cele două tăbliţe au electricitate tot atît de multã înse nu de acela-şi feliu, de vreme ce pe cît atrage stecă pe atîta împinge rişina sau din potrivã aşà că bombiţa stã pe loc.

Stecă lustruitã frecatã cu lînã se electrizazã aşà cum am vãzut din experienţa frecãrei bastonului de stecă cu postav; stecă nelustruitã frecatã tot cu lînã se electrizazã în tocmai ca rişina.

Ieatã acuma un şir de corpuri; fie-care dintr'însele se electrizazã ca stecă lustruitã frecatã cu lînã, dacã le frecãm cu vre unul din corpuri ce vin dupã dînsul în şir; din potrivã, frecat cu unul care vine mai întãiu la şir se electrizazã ca rişina bătutã cu piele de miţã: stecă lustruitã, lînã, pene, lemn, hîrtie, matasã, lac, rişinã, stecă nelustruitã.—

Dacã frecãm două tăbliţi de stecă cari nu-s lustruite de o potrivã, atunci cea mai puţin lustruitã se electrizazã

ca rișina bătută cu piele de miță. Dacă frecăm două cordele de mătăasă albă luată din aceea-și bucată, cea frecată de a curmezișul se electrizează ca rișina frecată cu piele de miță, ceealaltă ca stecă lustruită frecată cu lină.

Se poate întâmpla că frecînd două corpuri de acela-și feliu să nu putem afla pe amîndouă de cît un singur feliu de electricitate. De pildă, Bergmann a frecat între dînosele două pene de gîscă și le-a găsit pe amîndouă electrizate ca stecă lustruită frecată cu lină; Faraday a frecat două bucăți de flaneă în cruciș una cu alta și le-a găsit pe amîndouă electrizate ca rișina bătută cu piele de miță. S'ar părea de o cam dată că experiența lui Bergmann, cît și a lui Faraday iese cu desăvîrșire în potriva celor ce am înșirat până acuma; să punem înse sub cele două pene, ce frecăm una de alta, o tăbliță de metal cu coadă de stecă și vom vedea că bucățelele ce cad de la cele două pene sînt încarcate cu electricitate rișinoasă. Dacă vom face tot așa cu cele două bucăți de flaneă, vom vedea că bucățelele ce cad sînt electrizate ca stecă lustruită frecată cu lină.

*Așa dar toate faptele ne arată că prin frecare iese naștere amîndouă feliturile de electricitate, că una se strînge pe un corp și ceealaltă pe celălalt și că electrificările ce iese naștere sînt în aceea-și cîtime *)*

Electricitatea se poate arăta în corpuri și din alte pricini, nu numai prin frecare. Așa prin apăsare, prin desplicarea cristalelor, prin căldură și prin acțiuni chimice se poate să se nască electricitate în corpuri.

Aepinus a dovedit că prin apăsare se formează electricitate. Libes, mai pe urmă, a dovedit apăsînd încetișor pe un disc de lemn acoperit cu pînza gumuită un disc de metal cu coadă de stecă, acest din urmă se electrizează ca rișina bătută cu piele de miță. Haüy a dovedit că un cristal de spat de Islanda se încarcă cu electricitate ste-

*) Faptele citate până aici sînt luate din fizica lui Ganot, cea de pe urmă ediție, și din fizica lui Daguin tomul al treilea.

cloasă, dacă-l strângem puțin între degete, și că un asemenea cristal stă electricizat câte-vă zile. Tot iel a dovedit că și alte minerale au asemenea însușire. Becquerel a aflat că prin apăsare se formează electricitate în toate corpurile, chiar și în cele bine conducătoare de electricitate. Pluta și cauciucul, apăsate una pe alta, se electricizază și anume, pluta cu electricitate stecloasă și cauciucul cu de cea rîșinoasă. Un disc de plută se încarcă cu mulțime de electricitate stecloasă, dacă-l apăsăm pe o portocală și-l despărțim iute; iar dacă-l ridicăm încet, nu găsim de cît foarte puțină. Pricina iese că dacă-l ridicăm iute, cele două electricități ce se formaseră n'au timp să se întrunească ieară-și. De aceea nu se poate vedea electricitate, cînd apăsăm unul pe altul două discuri de metal, prin urmare bine conducătoare.

Becquerel a mai aflat că prin despicarea cristalelor se poate formă electricitate. Dacă despicăm iute la întunec o foaie de mică, vedem o lumină asemănătoare cu a chibriturilor cu fosfor, cînd sint ude și le frecăm cu degetul, la întunec. Becquerel a dovedit că lumina de care vorbim se datorește electricității, lucrînd în modul următoriu: Înainte de a despică foaiea cea de mică, a lipit de o parte și de alta cite o coadă de sticlă și îndată după ce a despicat mica, a cercat de sint sau nu electricitate cele două foițe și a găsit pe una electricitate stecloasă și pe una rîșinoasă. S'ar putea zice că orî de cite orî despărțim un corp în bucăți se încarcă fie-care bucată cu electricitate, dar faptul se poate vedea numai la corpurile reu conducătoare, căci la cele bune electricitățile se unesc foarte iute. Fie cine poate face multe din experiențele arătate mai sus și mai ușor de cît toate pe următoarea. Să iese zăhar și să-l sfărme cu un ciocan la întunec, chiar sub apă și va vedea lumină electrică producîndu-se; de asemenea crida sfărmată cu ciocanul dă lumină; două bucăți de cremene lovite între dînsele dau naștere ieară-și la electricitate.

Prin alte experienți s'a dovedit că cele mai neînsem-

nate schimbări, pricinuite prin vre un chip, în starea unui corp sint pricină de electricitate; dar de multe ori se cer instrumente mult mai simțitoare de cît pendulul electric.

Iată acum numai cite-va fapte cari dovedesc că se formează electricitatea prin lucrarea căldurei asupra unor corpuri. Din timpuri foarte îndepărtate, locuitorii insulei Ceylan băgaseră de samă că niște pietre verzi în formă de prizmă trag cenușa, dacă le punem în spuză și de aceea le-au numit *turnamal* (atrage cenușa), din acest nume au făcut Europeanii *turmalină*. Holandezii au făcut cunoscute asemenea pietre în Europa și anume de prin veacul al XVII-lea, de o cam dată turmalinele fură numite: *Magneți din Ceylan*. Lemery în 1717, arată Academiei din Paris o turmalină care trăgea lucruri ușoare, după ce o încălzea. Aepinus făcù o mulțime de cercetări asupra a două plăci luate dintr'o turmalină și anume de a curmezișul și tăietele pentru a fi puse la inele. Reuși să scoată scînteii dintr'insele și tot o dată, află că cele două feți ale plăcei erau încărcate cu electricități de felii neasemenea. Se întîmplară mari neînțelegeri între învățații ce cercetau aceste fenomene, până ce Canton dovedì că în turmalină se află electricitate. numai cît timp se schimbă căldura. Se mai află că o turmalină încălzită regulat iese pe jumătate electrizată ca stecla și pe jumătate ca rîșina. În timp cît se recește se vād tot două felii de electricitate, dar jumătatea ce se încarcă cu electricitate stecloasă în timpul înfierbîntărei, se încarcă cu rîșinoasă în timpul recirei și din potrivă. Dacă încălzim ori recim numai o jumătate din turmalină, atunci acea jumătate se electrizază ca și cînd am încălzi cristalul întreg, iar bucata neîncălzită nu dă semne de electricitate. Tot așa și cînd se recește o jumătate. Turmalinele cele mai bune pentru asemenea experiențe se aduc din Brazilia și-s verzi sau albastre, mari și străvezii. Înșușirile electrice ale turmalinelor se arată numai între 10 grade și 150. Pentru ce nu se arată mai sus de cît 150°, a explicat Gaugain, dovedind că la această temperatură turmalina, care din feliiul său iese reu conducă-

toare, se preface în bună conducătoare și se știe că în corpurile bine conducătoare electricitățile de abie formate se întrunesc la loc. Canton și alții au dovedit că cele mai mici bucățele de turmalină au acelea-și însușiri electrice ca și cristalul întreg.

Maî sînt și alte corpuri carile sînt înzestratecu însușiri asemănătoare cu ale turmalinei. Canton le-a aflat în topazul din Brazilia, Brard în axinită și Haüy în alte corpuri. Ieată încă cîte-vă corpuri de acestea: silicatul de zinc, scolozita, boracita, cristalul de munte; și dintre cristalele artificiale; cele de zăhar, de acid racemic și de acid uvic *).

Maî departe vom vedea și fenomenele electrice ce se pricinuesc prin căldură în metale. În numărul viitoriū vom vedea ce teorii s'au propus pentru a explică fenomenele electrice și atunci vom putea ști maî bine de ce s'a prodns electricitate în experiențele arătate de la începutul articolului până aice.

(Va urmă). Cluj / Central-University Library Cluj *I. Nădejde.*

FELIURIMĪ.

Producțiunea și consumațiunea cafelei.—După statisticele oficiale producțiunea cafelei ieră cu 200 de ani în urmă de vre-o cîte-vă milioane de kilograme; la 1859 se ridicase la 338 de milioane de kilograme, în 1874 la 450 de milioane, în 1877 și 1878 la 590 milioane și astă-zî a ajuns la 650 de milioane.—

Din toate țerile Brazilia dă maî multă cafea de cit toate, iea dă peste 300 de milioane de kilograme

De la 1870 până la 1880 ieată cum a crescut trimeterea din Brazilia în alte țeri:

1870—71	165,172,280 kilogr.
1871—72	169,993,740 „

*) Faptele despre electricitatea pricinuită prin căldură sînt luate din fizica lui Daguin.

1872 - 73	156,055,500	chilogr.
1873—74	162,113,580	"
1874—75	210,091,700	"
1875 - 76	236,700,900	"
1876—77	207,978,240	"
1877—78	234,402,480	"
1878—79	258,654,960	"
1879—80	286,961,240	"

După Brazilia, țara care produce mai multă cafea iese Iava, Sumatra și o parte din insulele Sondei.

Cultivarea cafelei în Batavia s'a început la 1690 de *Van Horn*, care a adus semințe din Arabia.

Cultivarea cafelei în Batavia mergea foarte bine la început, mai pe urmă a trebuit să stea pe loc, din pricina dărilor celor mari cari ierău puse pe cafeaua cultivată de locuitori.

Trimeterea cafelei din Iava, care în 1876 ieră de 66,673,400 chilogr. s'a ridicat în 1877 la 72,606,200 chilogr., în 1878 și 79 a scăzut la 56,706,900 chilogr. și în 1880 a ajuns la 77,500,388 chilogramme.

Cultivarea cafelei în Indiile engleze, cuprinzând cele 8 provincii ale imperiului britanic ca Ceylan, Singapore și altele, are început destul de vechiu, cu toate aceste trimiterea cafelei, în alte țeri n'a început a crește de cît în cei din urmă 25 de ani, și astăzi a ajuns la 65 de milioane de chilogramme.

(Rev. sc. No. 29. 1882).

* * *

Un miriapod care face acid prusic (cianhidric). În Olanda se găsește prin multe case un miriapod din genul *Fontaria*, care, cînd e zădărit dă un miros foarte tare de unt de migdale amare. După cercetările lui *Egeling* animalul dă naștere la o materie care în oare-care împrejurări se descompune și dă și acid prusic. În America se mai găsește un miriapod care se numește *Fontaria Virginia* care dă și iel miros de acid prusic.

T. U.

(Rev. sc. No. 13.1883)